

Globalt udsyn og lokal handlekraft

i forhold til

grøn omstilling

i de sønderjyske
landdistrikter

Aarøsund
Sydals
Nr. Løgum - Ellum
Agerskov
Brøns
Rejsby
Frifelt
Varnæs – Bovrup

Lokalt engagement

Vedholdenhed

Kommunikation

Økonomi

Termonet

SEP Sønderjylland

SEP Sønderjylland er et samarbejde mellem de fire Sønderjyske Kommuner, Haderslev, Tønder, Sønderborg og Aabenraa. Samarbejdet har bl.a. til formål at skabe en mere bæredygtig varmeforsyning i kommunerne. En del af dette er at få en mere bæredygtig varmeforsyning i landdistrikterne.

Som en del af dette vil SEP lave pilotprojekter i nogle udvalgte landsbyer, og disse byer skal fungere som eksempler på måder, der kan laves grønnere varmeløsninger.

Borgerdreven Innovation

Valg af varmeforsyning skal baseres på den løsning, der passer til lokale behov og udfordringer, og borgerne skal være med til at beslutte, hvilken løsning de ønsker (borgerdreven innovation).

Projektet:

Globalt udsyn og lokal handlekraft i forhold til grøn omstilling i de sønderjyske landdistrikter

har modtaget støtte fra de fire Sønderjyske Kommune og Landdistriktpuljen (doværende Bolig- og Planstyrelsen).

Aarø Sund

Haderslev Kommune

Aarø Sund

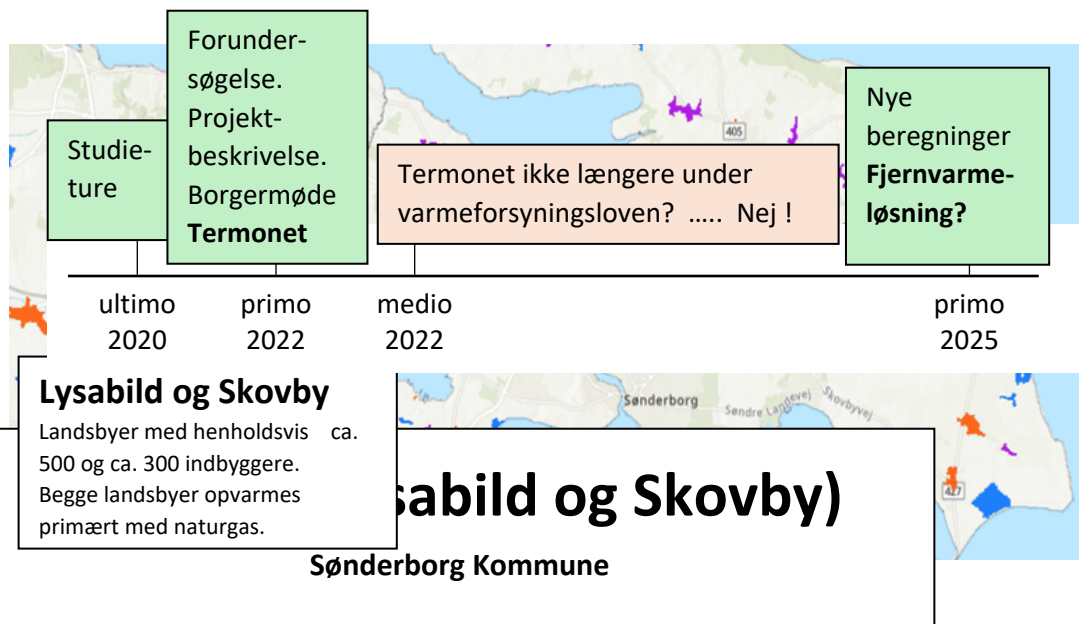
Landsby med 375 indbyggere fordelt på 207 husstande.

Boligerne opvarmes primært med gas-, olie- eller biomasse-kedler (65%). Resten opvarmes med el eller varmepumper.

Fra tro på termonet til håb om fjernvarme

Projektet er drevet af lokalt engagement og med stor interesse fra Aarø Sunds beboere. Den ønskede termonet-løsning er opgivet, da termonet ikke længere er omfattet af varmforsyningsloven. Dermed er muligheden for finansiering bortfaldet. Usikkerheden og den lange ventetid har slidt på det lokale engagement, men nu gøres et sidste forsøg på at opnå en fjernvarmeløsning.

Kommunal opbakning, både økonomisk og ”moralisk” har haft stor betydning for udvikling og fastholdelse af projektet, bl.a. i form af støtte til studieture, forundersøgelse og projektbeskrivelse af termonet-løsning og senest støtte til nye beregninger på fjernvarme-løsning, som kan komme under varmforsyningsloven.

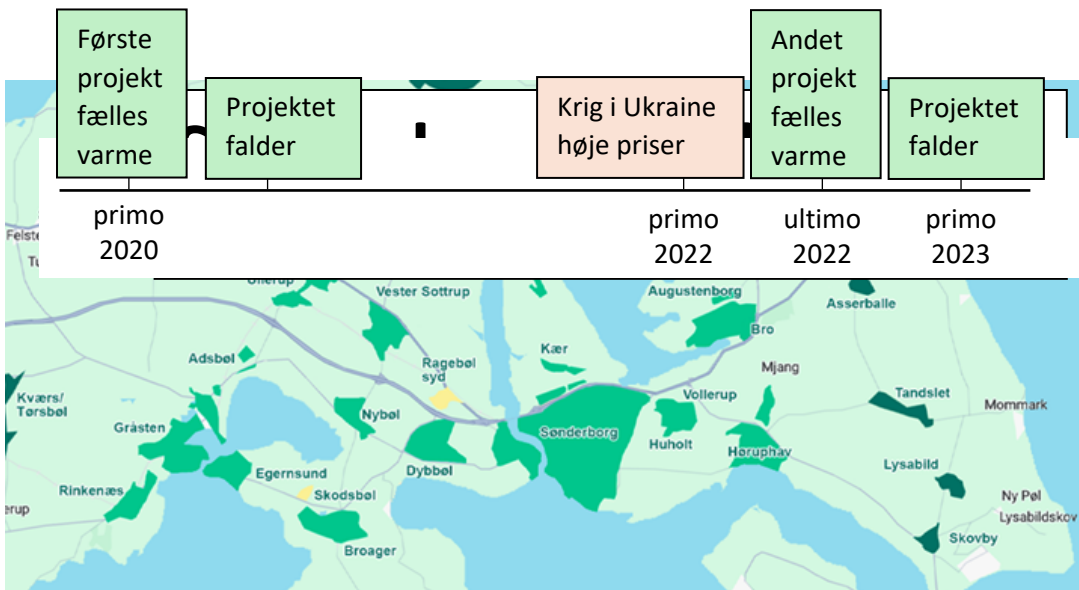

Det starter som lokale projekter...

Idéen om fælles varmforsyning starter allerede i 2020, hvor ønsket er, at det sker i samarbejde med kommunen og fjernvarmeværket. Tiden til dette er endnu ikke moden, så en gruppe engagerede borgere tager initiativ til eget projekt. Lysabild og Skovby får støtte til forundersøgelser, men idéen falder primært pga. uheldig kommunikation.

Efter en pause genoptages arbejdet med etablering af fælles varmforsyning, denne gang i samarbejde med et privat firma med dette som forretnings-område. Løsningen indebærer dog, at landsbyerne selv skal stifte et A.M.B.A. og selv skal stå for driften efter etablering. Dette er et stort ansvar og en stor risiko, som borgergruppen ikke er helt parat til.

Løsningen præsenteres på borgermøde og sendes til afstemning. Tilslutningen er ikke høj nok, og projektet falder.

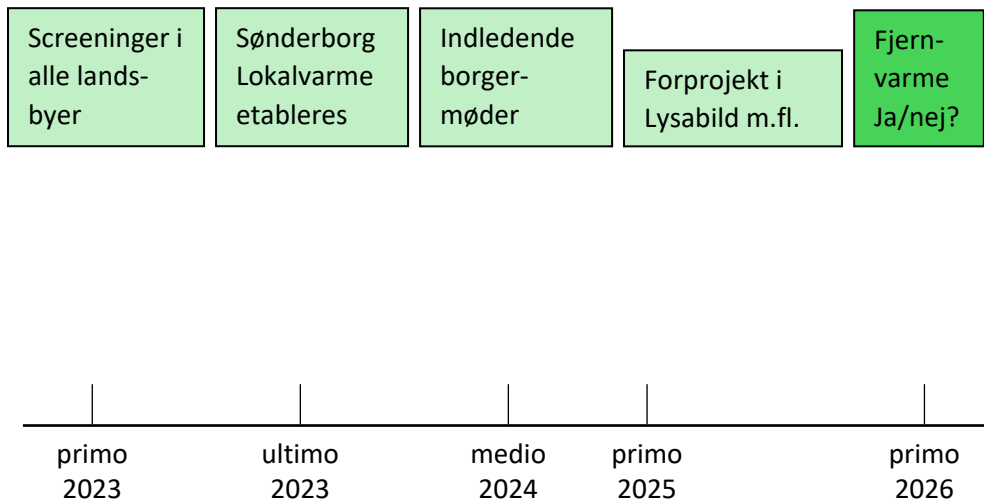
... og fortsætter i fælles projekt med kommunal støtte

Kommunen lytter til borgerne i landsbyerne og beslutter at gå mere aktivt ind i processen med grøn omstilling af varmeforsyningen i lokalområderne. Kommunen indleder dialog med fjernvarmeværkerne og Sønderborg Varme er åben for samarbejde. Sønderborg Lokalvarme etableres nu som datterselskab og får til opgave at stå for hele den indledende proces frem til godkendelse af projektforslag – i hele kommunen.

Det undersøges nu, om der kan skabes en bæredygtig økonomi for lokale varmeværker som ø-drift, men med fælles administration.

De tre første byer, herunder Lysabild, er i proces. Afgørelsen forventes at foreligge i starten af 2026.

Hvis projekterne gennemføres, bliver borgerne i landsbyerne brugere af fjernvarme på samme vilkår som i byen, helt som oprindeligt ønsket.

Nr. Løgum

Tønder Kommune

Ellum

Tønder Kommune

Nr. Løgum og Ellum er to små landsbyer med henholdsvis ca. 20 og ca. 35 husstande. Begge landsbyer er med gårde og spredt bebyggelse.

Forundersøgelser i Nr. Løgum og Ellum viser, at beboelserne ligger for spredt, og at varmetætheden er for lav til at der kan opnås positiv økonomi i et fælles varmeprojekt. Samtidig viser kortlægning, at der er en stor andel beboelser

med varmepumper, som i første omgang sjældent tilsluttes en fælles varmeløsning.

Den fremtidige grønne varmeløsning i Nr. Løgum og Ellum vil derfor være individuelle varmepumper.

Agerskov

Tønder Kommune

Agerskov

Stor landsby med ca. 1.200 indbyggere. De fleste boliger opvarmes med gas, men en stor andel opvarmes med el eller varmepumper.

Måske landsbyens eget fjernvarmeværk?

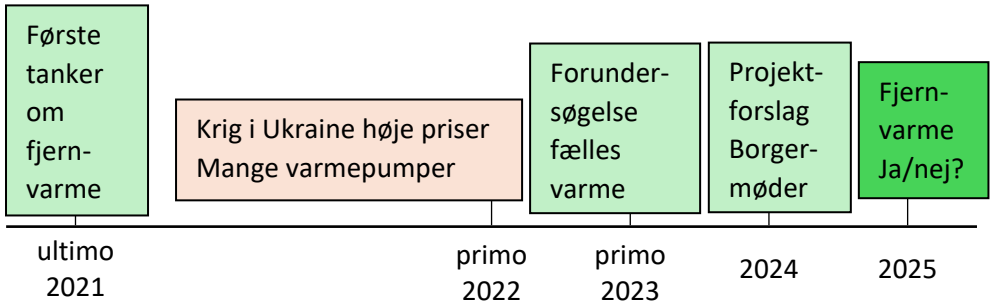
Møde mellem kommunen og lokalråd fødte de første tanker om fjernvarme i Agerskov. Men hvordan kommer man i gang – og videre? Og hvordan engageres flere lokale borgere i processen?

I forhold til den første udfordring har kommunen været en stor hjælp, både med vejledning og økonomisk støtte. Den anden udfordring med flere ildsjæle er til gengæld ikke løst.

Der har været afholdt borgermøder, men i forhold til at sikre opbakning til projektet har det været afgørende med direkte møder – fra dør til dør.

Der er mange varmepumper hos de private boligejere i Agerskov, så derfor har det været vigtigt at få opbakning fra hovedparten af storforbrugerne i landsbyen.

Tanken er et selvstændigt varmeværk i Agerskov baseret på varmepumpe.

Brøns

Tønder Kommune

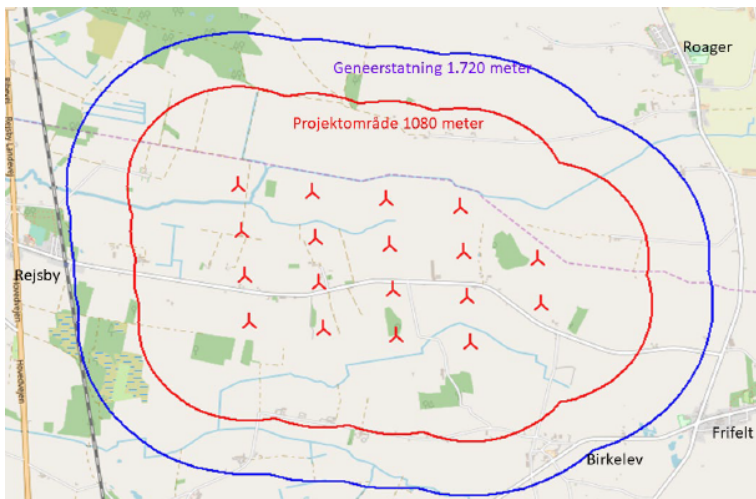
Kan den fælles varmeløsning fortsætte?

Der er allerede fjernvarme i Brøns. Men varmeværket, som fyrer med flis, er nedslidt, og prisen på brændsel er høj. Varmeregningen for landsbyens beboere er derfor relativt høj, og der er ikke udsigt til, at den bliver lavere, tværtimod. Fremtiden for Brøns Kraftvarme er usikker, da tilslutnings-pligten kan blive ophævet, hvis der ikke findes en anden og billigere energiforsyning. Med ny lovgivning vil forbrugerne fra 2026 kunne vælge individuelle varmepumper som alternativ, hvis dette er billigere.

En af de løsningsmuligheder, som der arbejdes med, er opkøb af en nærliggende vindmølle og forbinde den med varmeværket med en direkte linje. Varmen vil da kunne produceres omkostningseffektivt med en varmepumpe.

Fysisk og teknisk kan løsningen let realiseres, men der er en lovgivningsmæssig barriere. Den nærmeste vindmølle står længere væk end den nærmeste transformatorstation. Der er derfor kommet afslag på ansøgningen om en direkte linje. Afgørelsen er anket primo 2024, men der er endnu ikke kommet svar på anken.

Hvis denne løsning ikke kan realiseres, kan der være en anden løsningsmulighed sammen med to nabolandsbyer, Rejsby og Frifelt.

Rejsby Frifelt Brøns

Tønder Kommune

3 landsbyer og 3 fjernvarmeværker med i alt ca. 500 husstande

Kan vindmøllepark blive løftestang for grøn omstilling af tre fjernvarmeværker?

Der er allerede fjernvarme i Rejsby, Frifelt og Brøns. Men værkerne er "barmarksværker" med relativt høje varmepriser og en usikker fremtid. Med ny lovgivning vil forbrugerne fra 2026 kunne vælge individuelle varmepumper som alternativ, hvis dette er billigere.

En gruppe engagerede borgere har i 2017 dannet "RVB Foreningen for fremme af udvikling i Rejsby, Vodder og Brøns sogne", som er gået i dialog med skiftende vindmølle-opstillere for at sikre midler til ny energiforsyning til varmeværkerne med varmeproduktion fra store varmepumper.

Efter flere forsøg håbes der på politisk godkendelse i løbet af 2025.

RVB
stiftes

1. vind-

2. vind-

3. vind-

Varnæs Bovrup

Aabenraa Kommune

Varnæs og Bovrup

er to landsbyer med hver godt 400 beboere. Boligerne har tidligere været opvarmet med bl.a. gas, men nu er fjernvarme en realitet på begge lokaliteter.

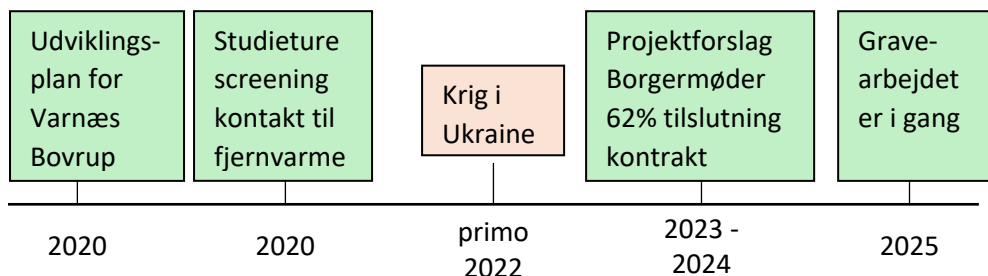
Flere års arbejde ender med succes

Det startede i 2020 med udviklingsplan for Varnæs – Bovrup. Det blev fulgt op med studieture, deltagelse i erfagrupper og forundersøgelse med screening af varmebehovet i de to landsbyer. I efteråret 2021 tog de lokale engagerede borgere kontakt til Aabenraa Fjernvarme for en mulig fjernvarmeløsning. Tiden var ikke moden.

Men som mange andre steder ændres situationen med Ruslands angreb på Ukraine i februar 2022.

Planlægning af fjernvarmen går i gang, og efter hårdt arbejde når projektet over målstregen allerførst i 2024. Varnæs og Bovrup kan blive tilsluttet til Aabenraa Fjernvarme. Og gravemaskinerne er nu i sving.

At projektet lykkes, beror dels på et godt samarbejde mellem lokalråd, virksomheder, institutioner og kommune, dels på et stort og bredt kommunikationsarbejde.

Erfaringer fra

Globalt udsyn og lokal handlekraft

Borgerdrevet grøn omstilling af varmeforsyningen i lokalområder uden fjernvarme kræver et stort og vedvarende lokalt engagement. Et fælles projekt kan være mange år undervejs – og med en række forhindringer og forsinkelser.

Tiden er en vigtig faktor. Ildsjæle brænder ud, og tilbage står måske kun en enkelt person som "skydeskive" for alle spørgsmål og tilkendegivelser.

Kommunal opbakning, både økonomisk og "moralsk" fremhæves som central i alle projekter. Forundersøgelser og projektudvikling kræver professionelle rådgivere. Her er kommunens økonomiske støtte afgørende. Kan kommunen også bidrage til en hurtigere proces?

Tilslutningen skal være høj for at det økonomiske grundlag for en fælles varmeløsning er til stede. Tilslutning kræver god og direkte kommunikation både på møder og fra dør til dør. Betydningen heraf kan ikke overvurderes.

Boliger med varmepumper eller elvarme tilsluttes i første omgang sjældent til en fælles varmeløsning. Der sker løbende en omstilling til varmepumper, som gradvist eroderer grundlaget for fælles løsninger.

Den fælles varmeløsning skal være omfattet af varmeforsyningsloven, ellers er det vanskeligt at finde finansiering. Det betyder i praksis, at der især arbejdes videre med fjernvarme-løsninger og ikke termonet.

Alternativ finansiering kan evt. være fra lokal fond eller Grøn Pulje fra kommende energiparker, hvis dette indtænkes tidligt i processen.

Kommunal drevet grøn omstilling i samarbejde med fjernvarmeværk kan være en løsning, som løfter ansvar og bekymringer væk fra de lokale ildsjæle. En model kan være et selvstændigt selskab til projektudvikling.

Tak til de mange frivillige kræfter i landdistrikterne.

I er med til at drive den grønne omstilling

Sønderjylland, april 2025